

DLA doktori értekezés tézisei

Szűcs Géza Márton

Inharmonikus szerkezetek mint formateremtő
struktúrák Ligeti, Jeney, Kurtág és Vidovszky
műveiben

Témavezető: Tihanyi László DLA

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

28-as számú művészet- és művelődéstörténeti
tudományok besorolású

doktori iskola

Budapest

2025

I. A kutatás előzményei

Arnold Schoenberg immár több mint száz éves, a jövő zenéjéről alkotott jóslata (a hatnál több összetevőből álló akkordokról, valamint a hangszínek kiemelt jelentőségéről) arra sarkallott, hogy megvizsgáljam: az ott megfogalmazott ideálokat miként lehet tettenérni az azóta eltelt időszak számomra fontos négy alkotásában.

A darabok korábbi feldolgozottsági irodalma különböző mértékű. A Ligeti György: *Atmosphères* irodalmának forrásanyaga bővelkedik a témám szempontjából hasznos információkban. Ezek részben a szerzőtől származnak, részben szakirodalom dolgozta fel őket. Arra vontakozó részletes elemzést viszont nem találtam, hogy a darab hangkezelési technikája miként teremt koherens struktúrát. Kurtág *Stele*-je is több analízis fókuszában áll, azonban ezeknek célja nem az, hogy a vertikális struktúrák formai konzekvenciáit levonják. Jeney *Alef*-jéről is több szöveg született, viszont ezek a darab szerkezetének bizonyos elemei (a kivágatok), valamint az esztétikai kontextusa

tekintetében az enyémhez hasonlóan részletes elemzést nem nyújtanak. A Vidovszky *Le piano et ses doubles*-ről ezidáig nem született még elemzés. Sajátos kihívást jelentett a szerző korábbi alkotásaival foglalkozó szakirodalom alkalmazása az elemzésem fókuszában álló darab kapcsán felmerülő kérdésekre.

A korábbi elemzések általában a darabok immanens, helyi értékű, vagy a szerzők életművének kontextusában értelmezendő formai analíziseket nyújtanak, az általam felöltött schoenbergi perspektíva irányából nem létezik egy, ezt a legalapvetőbb technikai kérdést kontextusába helyező átfogó, stílusokon és módszereken átívelő dolgozat.

II. Források

Az elemzések mellett megkíséreltem a szerzők koncepcióit tettenérni, így elsősorban a tőlük származó forrásokra voltam kíváncsi, amennyiben ezek rendelkezésreáltak (Ligeti György *Válogatott írásai*,

Varga Bálint AndrásLigetivel készült interjúja, Fakas Zoltán Jeneyvel készült interjúja, Weber Kristóf beszélgetései Vidovszky Lászlóval; Varga Bálint András beszélgetései Kurtág Györggyel). Másodsorban azokra a szövegekre támaszkodtam, amelyek mélyreható alapossággal foglalkoznak a szerzők életműveivel (Sylvia Grmela dolgozata, Szitha Tünde dolgozata). A konkrét darabokra vonatkozó írások (Mika Pelo elemzése, Jennifer Iverson elemzése) hozzájárultak ahhoz, hogy a vertikális struktúrák elemzésének technikai bázisát lefektessem.

III. Módszer

A darabok sokfélesége eltérő elemzési módszerek alkalmazását tette szükségessé.

Az Atmosphères ecsetvonásszerűen megformált akkordjai alkotta struktúrák sajátos dramaturgiával

rendelkező formát alkotnak, elemzési módszeremnek ez állt fókuszában.

A *Alef* függelékében szereplő kivonat a darab nem-rendszer szerint alakított kivágatait tartalmazza. Elemzésem során a magyar módszertanban gyakorlatilag ismeretlen hangosztályokra épülő elméletet is használtam.

Úgy gondolom, hogy a *Stele*-t esztétikai és stilisztikai kontextus nélkül elemezni a lényeg mellett való elsiklással let volna egyenlő, így elsősorban a kurtági stílus perspektíváján keresztül vizsgáltam a *Molto sostenuto* akkordjait.

Vidovszky egy személyes beszélgetésünk során említette, hogy más műveihez hasonlóan a *Piano et ses doubles*-ban is kiemelt fontosságúak a harmonikus alapon szerkesztett összetevők, úgyhogy a darabról szóló fejezetben stiláris elemzés mellett harmonikus struktúrák elemzésére alkalmazott módszert is használtam.

IV. Eredmények

Schoenberg mint korszakalkotó jelentősége annak köszönhető, hogy nem csak kora elméleti irányvonalai foglalkoztatták, hanem azt is felismerte, hogy ezek milyen következményeket vetítenek előre, mely elemeikben fognak megújulni azok az axiómák, amelyekre az akkor ismert zeneelmélet épült. A felvetett kérdésre radikálisan eltérő válaszokat kapunk: a négy darab vertikális struktúrái egymástól nagymértékben különböző stratégiák mentén vannak megalkotva; de a schoenbergi perspektíva szempontjából mindegyik darab reprezentatív.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

A hat hangnál több összetevőből álló akkordok, illetve valamilyen hangszíntchnikát kiemelt mértékben alkalmazó struktúrák elsődleges jelentőséggel bírnak a zeneszerzői munkásságomban. Bár viszonylag ritkán adatik meg, hogy olyan hangszeregyüttesre komponálhassak, amely lehetővé teszi ezek kiaknázását, amikor lehetőségem adódik, mindig szívesen kísérletezem velük.

A doktori időszak alatt témába vágó kompozícióim között a doktori koncertemen bemutatandó *Házsongárd Kantátát* (várható bemutató: 2025. június 5., Molnár Anna, Tihanyi László és az UMZE együttes közreműködésével) és a szintén bemutatásra váró *REGR* című zenekari darabomat (várható bemutató: 2025. június 14., Muntag Lőrinc és a Szegedi Filharmonikus Zenekar közreműködésével) említeném, de a 2019-es diplomakoncertemen bemutatott *Dal Niente Al Niente* című zenekari kompozíciómban is ezeket a technikákat használtam (bemutató: 2019. május 22., Óbudai Danubia zenekar, vezényelt: Serei Zsolt).